

Zamerané na:

Duálne vzdelávanie: most ponad rozbúrené vody?

Pracovné skúsenosti si spoločnosti vysoko cenia a ich nedostatok je pre uchádzačov o prvé zamestnanie veľkou prekážkou. Mnoho mladých ľudí uviazne v bludnom kruhu: nedokážu si nájsť prvé zamestnanie, ale prácu nedostanú, pretože im chýbajú pracovné skúsenosti. Učňovská príprava má preukázateľne výrazný vplyv na podporu zamestnávania mladých ľudí a významne sa podieľa na nízkej úrovni nezamestnanosti mládeže v niektorých európskych krajinách¹.

Tak v oznámení *Prehodnotenie vzdelávania*, ako aj v oznámení² o nezamestnanosti mládeže z roku 2013³ Komisia členské štáty vyzvala, aby zintenzívnili svoje úsilie o rozvoj špičkového odborného vzdelávania a prípravy, čím sa zvýši kvalita zručností potrebných na výkon povolania, a o podporu učenia sa pracou vrátane kvalitných stáží, učňovskej prípravy a duálnych systémov⁴. Podobne Európsky parlament na základe žiadosti Výboru pre kultúru a vzdelávanie (CULT) uverejnil štúdiu, ktorá skúma silné a slabé stránky duálneho vzdelávania a zaoberá sa rozvojom politiky v EÚ-28 vo vzťahu k zavedeniu a/alebo zlepšeniu tohto typu učenia.

Kontext

Okrem toho, že sú nástrojom tak všeobecného rozvoja človeka, ako aj jeho účasti na sociálnom živote (UNESCO), vzdelávanie a odborná príprava sú kľúčovými faktormi ovplyvňujúcimi zamestnanosť mladých ľudí: mladí ľudia môžu získať správne zručnosti a postoje v príprave na prácu a uľahčí sa im tak prechod zo školy do pracovného prostredia.

Ako môže krajina úspešne dostať svojich mladých ľudí zo škôl do pracovného prostredia? Aké problémy sú s tým spojené? Ktoré opatrenia sú účinné? Ako je možné ich zintenzívniť?

Týmto a ďalšími relevantnými problémami sa zaoberá štúdiu, ktorej vypracovanie zadal Európsky parlament: **„[Duálne vzdelávanie: most ponad rozbúrené vody?](#)“** Cieľom tejto štúdie v rámci celej EÚ je poskytnúť Výboru EP pre kultúru a vzdelávanie zhrňujúce údaje o súčasnom stave odborného vzdelávania a prípravy (OVP) v členských štátoch, aby poslúžili ako kontextové informácie pre prebiehajúce a budúce diskusie o novej generácii programov vzdelávania a odbornej prípravy.

Konkrétnejšie, štúdiu sa zaoberá nasledujúcimi aspektmi:

- hlavné prekážky obmedzujúce zavedenie duálneho vzdelávania v niektorých členských štátoch;
- otázka, prečo majú niektoré členské štáty duálny systém vzdelávania zavedený a iné nie;
- vytvorenie prepojení medzi vynikajúcimi výsledkami v oblasti OVP, duálnym vzdelávaním a hospodárskym rastom;
- identifikované trendy a zmeny v duálnom vzdelávaní a
- inovatívne prístupy pri podpore a zvyšovaní príťažlivosti tohto typu vzdelávania.

Štúdiu skúma silné a slabé stránky duálneho vzdelávania/učňovskej prípravy a vývoj politiky v kontexte vzdelávacích, sociálnych a hospodárskych charakteristík jednotlivých krajín. Uvádza tiež príklady osvedčených postupov, o ktoré by mohli mať záujem krajiny usilujúce sa o rozšírenie ponuky svojho odborného vzdelávania a prípravy⁶.

Tento **briefing** je zhrnutím hlavných prvkov tejto štúdie s osobitným zameraním na závery a odporúčania.

¹ Globálne trendy zamestnanosti mládeže 2013. Ohrozená generácia. ILO, 2013.

² Prehodnotenie vzdelávania: Investovanie do zručností na dosiahnutie lepších sociálno-ekonomických výsledkov (COM(2012)0669).

³ [Spolupráca v záujme mladých ľudí – Výzva na prijatie opatrení proti nezamestnanosti mládeže](#) (COM(2013)0447).

⁴ Kombinácia učňovskej prípravy a podnikového a odborného vzdelávania vo vzdelávacej inštitúcii. Viac informácií môžete nájsť na internetovej stránke [Správa CEDEFOP z roku 2011 o prínose odborného vzdelávania a prípravy](#).

⁵ Vypracované ICF International: Stelina Chatzichristou, Daniela Uličná, Ilona Murphy, Anette Curth

⁶ Analýza sekundárnych údajov zahŕňala všetkých 28 členských štátov. Súbor primárnych údajov bol zameraný na 10 členských štátov: CZ, DE, EL, FI, FR, IT, NL, PT, PL, UK (Anglicko).

Čo je duálne vzdelávanie? Porozumenie použitým definíciám a ich rozdielom

Pojem **duálne vzdelávanie** je široko používaný ako zastrešujúci pojem poukazujúci na skutočnosť, že výučba a učenie v rámci OVP sú charakterizované dualitou v dvoch smeroch:

- dualita miest, na ktorých učenie prebieha (školy/poskytovatelia odborného vzdelávania a prípravy a školiace spoločnosti), podieľajúc sa spoločne na zodpovednosti za poskytovanie teoretickej a praktickej odbornej prípravy a
- dualita zainteresovaných subjektov (verejné a súkromné subjekty), deliac si zodpovednosť za politiku a prax v oblasti OVP.

Dualita miest, na ktorých učenie prebieha, je základom pre definície používané v európskej a medzinárodnej literatúre. Podľa UNESCO⁷ je systém duálneho vzdelávania nazývaný duálnym preto, lebo kombinuje učňovskú prípravu v spoločnosti a odborné vzdelávanie v škole v rámci jedného postupu. V spoločnosti učeň absolvuje odbornú prípravu, ktorá je doplnená o teoretickú inštrukciu v odbornej škole. Podľa Európskeho strediska pre rozvoj odborného vzdelávania (Cedefop)⁸ je duálnym vzdelávaním kombinácia obdobia vzdelávania alebo odbornej prípravy vo vzdelávacej inštitúcii alebo v stredisku odbornej prípravy a na pracovisku. Cedefop tiež pod duálnym vzdelávaním rozumie alternačnú odbornú prípravu zdôrazňujúc, že pojmy „duálne vzdelávanie“, „alternačná odborná príprava“, „učňovská príprava“ alebo „učenie sa prácou“ je možné navzájom zamieňať. Medzi uvedenými pojmami však existujú malé, ale významné rozdiely, keďže sa odlišujú v súvislosti s dvomi už spomenutými aspektmi.

Vďaka svojmu pedagogickému a hospodárskemu potenciálu je učňovská príprava a podobné systémy v súčasnosti centrom záujmu tak tvorcov politik, ako aj výskumných pracovníkov⁹. Zložitá situácia mladých ľudí na trhu práce dnes si vyžaduje riešenia, ktoré podporujú prechod zo školy do pracovného prostredia. Vo všeobecnosti sa veľa očakáva od rozvoja učňovskej prípravy a učenia sa prácou.

Kým programy integrujúce učenie sa prácou majú všetky členské štáty, ich rozsah, obľúbenosť a výsledky sa výrazne odlišujú. Pre učňovskú prípravu neexistuje jednotný model a vo väčšine členských štátov nie je zďaleka najdôležitejšou kategóriou OVP.

Súčasný stav duálneho vzdelávania v EÚ

Vo veľkej väčšine členských štátov existuje najmenej jedna cesta ponúkajúca systematickú kombináciu učenia sa prácou a teoretického vzdelávania. Postavenie týchto ciest vo vzťahu k ostatnému vzdelávaniu a odbornej príprave sa však výrazne odlišuje. Zatiaľ čo členské štáty reformujú svoje systémy OVP a integrujú učenie sa prácou, odlišnosť štartovacích pozícií, spolu so sociálnym a hospodárskym aspektom, znemožňujú, aby v krátkodobom horizonte všetky krajiny smerovali k rovnakému modelu. Zaangažovanosť zamestnávateľov a pozitívne vnímanie učňovskej prípravy spoločnosťou sú z hľadiska jej rozšírenia kľúčové. Vzhľadom na rôznorodosť systémov si zmeny vyžadujú čas a musia sa robiť postupne.

Štúdia EP identifikovala štyri hlavné typy kategórií v odbornom vzdelávaní a príprave a zaoberala sa ich silnými stránkami a výzvami. Pre každý typ navrhla iný súbor odporúčaní.

1) Plnofunkčná učňovská príprava

Hlavné charakteristiky tohto typu systému odborného vzdelávania a prípravy (OVP) sú:

- učňovská príprava je súčasťou formálneho vzdelávania a je ukončená na národnej úrovni uznávaným certifikátom; získané certifikáty/kvalifikácie sú často spojené s prístupom ku kvalifikovanému personálnemu statusu;
- obsah odbornej prípravy v podnikoch je určovaný spoločne vládami, zástupcami organizácií zamestnávateľov a odborovými zväzmi;
- uční majú jasný status, sú odmeňovaní a práva a povinnosti všetkých zúčastnených strán sú jasne definované (učeň, spoločnosť, stredisko odbornej prípravy a ďalší);
- náklady na odbornú prípravu znášajú spoločne vláda a zamestnávatelia (vláda pokrýva prípravu na škole; zamestnávatelia financujú odbornú prípravu v podniku);
- Zatiaľ čo v týchto krajinách existujú iné formy odborného vzdelávania, učňovská príprava má hlavné postavenie, pokiaľ ide o účasť a sociálne vnímanie tejto formy vzdelávania.

Tento typ systému OVP zodpovedá napríklad situácii v Rakúsku, Nemecku a Dánsku.

⁷ [Terminológia v oblasti technického a odborného vzdelávania](#)

⁸ [Terminológia v oblasti európskej politiky vzdelávania a odbornej prípravy](#)

⁹ Učňovská príprava je odskúšaným systémom vzdelávania v rámci prípravy na prácu v Rakúsku, Dánsku, Nemecku a Švajčiarsku. V týchto krajinách sa nízka nezamestnanosť mladých ľudí často pripisuje účinnosti tohto systému, ktorý úspešne poskytuje veľkému počtu mladých ľudí kvalitné vzdelanie a odbornú prípravu pre uznané kvalifikácie, ktoré podniky požadujú. ILO (2011b).

Jeho hlavnými silnými stránkami sú:

- ponúka výhody učenia sa prácou veľkému počtu študentov a spoločností;
- učňovská príprava zaručuje dobrý prechod zo školy do pracovného prostredia a jej výsledkom je relatívne vysoká úroveň zamestnanosti;
- medzi mladými ľuďmi, rodičmi a spoločnosťami je dobre známa a príťažlivá;
- v rámci podnikateľského sektora existuje silná spoluzodpovednosť za OVP, ktorá zaručuje, že kvalifikácie a odborná príprava sú aktuálne a dobre zosúladené s potrebami pracovného trhu;
- systémy majú dlhú tradíciu, vďaka ktorej sa vytvorili silné zabezpečovacie mechanizmy.

Tieto systémy však môžu čeliť niekoľkým výzvam:

- Sú silne závislé od poskytovania učňovských miest podnikateľským sektorom. V časoch hospodárskej nestability alebo úpadku môže počet ponúkaných miest klesať, kým záujem študentov ostáva rovnaký. To vytvára konkurenciu a znamená, že týchto mladých ľudí je potrebné umiestniť do iných typov programov.
- Vyžadujú si vysokú úroveň „učňovskej pripravenosti“. Študenti si musia nájsť zamestnávateľa, ktorý je ochotný poskytnúť im učňovskú prípravu, vyžadujúcu určité zručnosti. Zároveň musia veľmi rýchlo preukázať, že majú základné návyky a správny prístup na pracovisku.
- Výsledkom toho je situácia, keď tí mladí ľudia, ktorí sú najviac znevýhodnení, si učňovské miesto nájdu najťažšie.
- V rámci týchto systémov musia byť spoločnosti schopné poskytnúť učňom širokú škálu zručností a pripraviť ich na plnohodnotnú kvalifikáciu. To znamená, že musia mať potrebné technické a ľudské zdroje, čo môže byť náročné. Preto budú možno potrebné riešenia spočívajúce v spolupráci niekoľkých spoločností.

2) Učňovská príprava ako paralelná kategória k iným formám OVP

V krajinách ako Francúzsko, Holandsko, Taliansko, Poľsko a Spojené kráľovstvo učňovská príprava existuje, ale nepredstavuje hlavnú kategóriu OVP. Tieto krajiny často kombinujú učňovskú prípravu s teoretickou časťou OVP (typ 3 a 4). Vznikajú dve rôzne situácie:

- Učňovská príprava vedie k rovnakej kvalifikácii ako teoretická časť OVP. Je alternatívnou, no rovnocennou cestou k iným formám OVP (napr. vo Francúzsku, Holandsku), alebo
- učňovská príprava končí osobitným certifikátom, ktorý nie je rovnaký ako ten, ktorý sa udeľuje v školách OVP (v Taliansku, v Poľsku, vo Veľkej Británii).

V týchto krajinách má učňovská príprava rovnaké niektoré kľúčové charakteristiky so systémami plnofunkčnej učňovskej prípravy (status študentov, zmluva, odmeňovanie), ale učňovská príprava je medzi spoločnosťami a študentmi menej obľúbená.

Hlavnými silnými stránkami tohto typu systému sú:

- Vzhľadom na existenciu kategórií teoretického vzdelávania je jednoduchšie zosúladiť ponuku učňovských miest s dopytom študentov po týchto miestach.
- Medzi teoretickým OVP a učňovskou prípravou existujú prechodné kategórie, ktoré študentom umožňujú zmeniť zameranie počas štúdia.
- Učňovská príprava môže byť zameraná na konkrétne sektory, ktoré majú najväčší potenciál z hľadiska tvorby učňovských miest.

Hlavnými výzvami v týchto krajinách sú:

- otázka, ako zintenzívniť učňovskú prípravu;
- otázka, ako vytvoriť pozitívne vnímanie učňovskej prípravy medzi študentmi a rodičmi;
- niekedy sa učňovská príprava sústreďuje na tradičné sektory (remeslá, výroba), pričom rozdiely v zručnostiach môžu existovať v iných rastových sektoroch v krajine.

3) Silné prvky učenia sa prácou v programoch zameraných na teoretické vzdelávanie

V krajinách ako Fínsko, Francúzsko alebo Holandsko¹⁰ zostáva teoretická odborná príprava hlavnou formou OVP, ale učenie sa prácou je do programov systematicky integrované. Doba podnikovej odbornej prípravy je stanovená a dostatočne dlhá.

Hlavnými silnými stránkami týchto kategórií odborného vzdelávania a prípravy sú:

- Je jednoduchšie zaangažovať nových zamestnávateľov, ktorí nie sú zvyknutí poskytovať mladým ľuďom odbornú prípravu, keďže nemusia vytvárať platené pracovné miesto na dlhú dobu (ako je to pri učňovskej príprave).

¹⁰ Všetky tieto krajiny majú tiež učňovskú prípravu ako paralelnú kategóriu (typ 2).

- Tieto kategórie sú dobrým riešením pre mladých ľudí, ktorí majú nedostatok učňovskej pripravenosti. Mladí ľudia sa zoznamujú s pracovným prostredím postupne.
- Učenie sa prácou je ponúkané širokému spektru študentov a je menej selektívne ako plnofunkčná učňovská príprava.
- Skutočnosť, že študenti počas svojho štúdia pracujú v rôznych spoločnostiach, im umožňuje získať skúsenosti v širokej škále pracovných pozícií a pracovných prostredí.

Hlavnými výzvami sú:

- Školy musia vytvoriť silnú sieť miestnych spoločností. Toto je pre školy relatívne nová úloha a oslovovanie zamestnávateľov je pre nich náročné.
- Problémom môže byť kvalita učenia sa prácou a spôsob, ako je kombinované s teoretickým odborným vzdelávaním. Obdobie odbornej prípravy na pracovisku môže trvať iba niekoľko týždňov (i keď niekoľkokrát za rok) a nie vždy je zárukou dostatočne motivujúceho a podporného vzdelávacieho prostredia.
- Prechod zo školy do pracovného prostredia je trochu zdĺhavejší ako v prípade učňovskej prípravy, keďže je menej pravdepodobné, že spoločnosti budú systematicky prijímať nových stážistov.

4) Úplné teoretické OVP

Niektoré krajiny majú systémy OVP, ktoré sú v rannom štádiu integrácie učenia sa prácou (napríklad Česká republika a Slovensko). Veľkú časť OVP tvorí úplné teoretické vzdelávanie a príprava, čo predstavuje niekoľko výziev:

- nedostatok spolupráce medzi školami a spoločnosťami;
- nepochopenie učňovskej prípravy a podobných režimov vzdelávania zo strany zamestnávateľov; zamestnávatelia si neuvedomujú výhody, ktoré im tieto formy vzdelávania mladých ľudí prinášajú;
- zamestnávatelia nie sú pripravení poskytovať mladým ľuďom plnohodnotnú kvalifikáciu (ale iba určité, na spoločnosť zamerané zručnosti);
- tieto systémy sa zároveň stretávajú s problémami týkajúcimi sa zastaraných školských plánov, školského vybavenia a kompetentnosti učiteľov.

Odporúčania v štúdiu

V záujme rýchlej reakcie na požiadavky pracovného trhu by stratégie v oblasti odbornej prípravy a rozvoja zručností mali zabezpečovať, aby poskytovanie odbornej prípravy zahŕňalo tak technické, ako aj základné zručnosti zvyšujúce zamestnateľnosť¹¹, ktoré bude možné využiť v mnohých povolaniach, podnikoch a sektoroch. Vzhľadom na rôznorodosť štartovacích pozícií však krajiny potrebujú rozličné prechodné štádiá, aby mohli rozvíjať kvalitnú učňovskú prípravu, dostupnú veľkému množstvu študentov. Zvýšenie informovanosti medzi zamestnávateľmi o programoch OVP vo všetkých oblastiach a podpora ich zaangažovania do navrhovania a poskytovania učenia sa prácou sú v tomto kontexte najdôležitejšie.

SYSTÉMY ÚPLNÉHO TEORETICKÉHO OVP	SYSTÉMY KOMBINUJÚCE UČENIE SA PRÁCOU A TEORETICKÉ OVP	UČŇOVSKÁ PRÍPRAVA AKO PARALELNÁ KATEGÓRIA	PLNOFUNKČNÁ UČŇOVSKÁ PRÍPRAVA
<p>Pôsobiacie súbežne:</p> <p>1) Rozvíjanie učňovskej prípravy ako alternatívnej kategórie vo vybraných sektoroch. Mali by to byť sektory, ktoré majú pre učňovskú prípravu vhodné podmienky.</p> <p>2) Poskytovanie podnetov na ponúkanie podnikovej odbornej prípravy vo zvyšku OVP. Postupné zabezpečovanie toho, že vzdelávanie na pracovisku sa stane požiadavkou.</p>	<p>Postupné zvyšovanie pomeru učenia sa prácou.</p> <p>Zameranie sa na kvalitu učenia sa prácou a na spôsob, akým je kombinovaná s teoretickým odborným vzdelávaním.</p> <p>Podporovanie škôl vo vytváraní dlhodobých sietí s miestnymi spoločnosťami.</p>	<p>Zvyšovanie príťažlivosti učňovskej prípravy pre zamestnávateľov.</p> <p>Rozšírenie učňovskej prípravy do rozličných sektorov a úrovní.</p> <p>Zameranie sa aj na rastové sektory v netradičných sektoroch.</p> <p>Zabezpečenie uznávania kvalifikácií na národnej úrovni.</p>	<p>Podporovanie rozmanitosti v náboroch na učňovskú prípravu.</p> <p>Podporovanie študentov, ktorí nie sú na učňovskú prípravu pripravení.</p> <p>Zlepšenie príležitosti na postup do ďalších úrovní a foriem vzdelávania a odbornej prípravy.</p>

¹¹ Napríklad komunikácia, tímová práca a zručnosti pri riešení problémov. ILO (2011b).

Pokračovanie v investíciách do učenia sa prácou sa vypláca, keďže sa výrazne zlepšili vyhliadky zamestnateľnosti mladých ľudí v niektorých členských štátoch. Napríklad v Dánsku, Českej republike, Nemecku, Holandsku a Rakúsku absolventi OVP lepšie zvládajú prechod zo školy do pracovného prostredia¹². Na podporu tohto procesu sú v rozpočte Európskej únie vyčlenené prostriedky: členské štáty môžu na ďalšie zvýšenie kvality a účinnosti systémov odborného vzdelávania a prípravy využiť Európsky sociálny fond¹³, iniciatívu na podporu zamestnanosti mladých ľudí¹⁴ a program Erasmus+¹⁵.

---

¹² Pozri tiež CEDEFOP (2012), Od vzdelávania k pracovnému životu: výsledky odborného vzdelávania a prípravy na pracovnom trhu.

¹³ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=sk>.

¹⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1829>.

¹⁵ http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm.

Zoznam skratiek

Cedefop	Európske stredisko pre rozvoj odborného vzdelávania
CULT	Výbor Európskeho parlamentu pre kultúru a vzdelávanie
CZ	Česká republika
DE	Nemecko
EL	Grécko
EP	Európsky parlament
EÚ	Európska únia
FI	Fínsko
FR	Francúzsko
ILO	Medzinárodná organizácia práce
IT	Taliansko
ČŠ	členské štáty
NL	Holandsko
PL	Poľsko
PT	Portugalsko
UK	Spojené kráľovstvo
OVP	odborné vzdelávanie a príprava

Vyhlasenie o odmietnutí zodpovednosti

Tento dokument je určený poslancom Európskeho parlamentu a ich zamestnancom v rámci podpory pri plnení ich parlamentných povinností a nepredstavuje bezpodmienečne názory Európskeho parlamentu. Nie je možné považovať ho za úplný.

Autor

Ana Maria Nogueira, výskumná riadiaca pracovníčka, tematická sekcia B: štrukturálne politiky a politiky súdržnosti

Spätná väzba

Ak si želáte poskytnúť nám spätnú väzbu, pošlite prosím e-mail sekretariátu Poldep – súdržnosť: poldep-cohesion@ep.europa.eu

Tematická sekcia B:

V rámci generálneho riaditeľstva Európskeho parlamentu pre vnútorné politiky je tematická sekcia B útvarom výskumu, ktorý poskytuje technické odborné posudky týmto piatim parlamentným výborom: Výboru pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka; Výboru pre kultúru a vzdelávanie; Výboru pre rybárstvo; Výboru pre regionálny rozvoj; Výboru pre dopravu a cestovný ruch. Odborné posudky sú poskytované buď v Parlamente, alebo externe.

Všetky publikácie výboru CULT:
<http://www.europarl.europa.eu/studies>